

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär epidemiersättning och lag om temporär ändring av 11 § i lagen om utkomststöd

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär epidemiersättning och lag om temporär ändring av 11 § i lagen om utkomststöd (RP 105/2020 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt)

- konsultativ tjänsteman Kirsi Päivänsalo, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Susanna Rahkonen, social- och hälsovårdsministeriet
- budgetråd Outi Luoma-Aho, finansministeriet
- förmånschef Marja-Leena Valkonen, Folkpensionsanstalten
- utredningschef Jussi Tervola, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- jurist Annika Korpela, Finlands Kommunförbund
- direktör, jurist Minna Backman, Garantistiftelsen sr
- specialsakkunnig Anna Järvinen, SOSTE Finlands social och hälsa rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Riksdagens justitieombudsmans kansli
- Östra Finlands universitet
- Tammerfors universitet
- Ålands landskapsregering
- Centralförbundet för Barnskydd.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en lag om en temporär epidemiersättning. Syftet med lagen är att stödja den ekonomiska ställningen för de personer och familjer som har det ekonomiskt sämst ställt i samhället i det fallet att restriktionerna i samband med covid-19-epidemin har orsakat extra kostnader. Stödet ska omfatta de personer som har fått grundläggande utkomststöd under restriktionstiden, om de fortfarande är mottagare av grundläggande utkomststöd under den tid stödet betalas ut hösten 2020.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

Dessutom föreslås det att lagen om utkomststöd temporärt ändras så att denna ersättning inte ska beaktas vid beviljande av utkomststöd.

Propositionen hänför sig till en tilläggsbudgetproposition som lämnas hösten 2020 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2020 och gälla till och med den 31 december 2020.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Den föreslagna temporära epidemiersättningen syftar till att stödja den ekonomiska ställningen för de personer och familjer som har det ekonomiskt sämst ställt i samhället i det fallet att restriktionerna i samband med covid-19-epidemin har orsakat extra kostnader. Stödet omfattar de personer som har rätt till grundläggande utkomststöd under restriktionstiden, om de fortfarande är mottagare av grundläggande utkomststöd under hösten.

Enligt inkommen utredning har coronakrisen medfört ökade kostnader för barnfamiljer bland annat på grund av att matutgifterna ökat till följd av att skolorna stängts. Ensamboende som hör till riskgrupperna har orsakats extra kostnader för till exempel hemkörning av varor från apotek och matbutiker. Avbrottet i arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte ledde också till att utbetalningen av sysselsättningspenning i anslutning till det avbröts hos många mottagare av utkomststöd.

Under coronakrisen har behovet av utkomststöd och mathjälp ökat betydligt. Det har också blivit vanligare med hyresskulder och skuldproblem, och de som är hänvisade till minimiskyddet har inga besparingar att använda för extra kostnader. Genom kompletterande och förebyggande utkomststöd har situationen kunnat underlättas, och under undantagsförhållandena har det i fråga om verkställigheten av stöden getts rekommendationer om att merkostnaderna ska beaktas. Utskottet anser det dock motiverat att epidemiersättning betalas utan ansökan till alla som fått grundläggande utkomststöd och att det inte heller är nödvändigt att göra någon särskild prövning av beviljandet av stöd i kommunerna.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att propositionen har beretts enligt en mycket brådskande tidsplan och att utlåtanden inte har begärts under beredningen. Under sakkunnigutfrågningen framfördes det också att den föreslagna epidemiersättningen inte på ett effektivt och heltäckande sätt riktar sig till de hushåll som har drabbats ekonomiskt av epidemin. Utskottet anser det vara viktigt att man i fortsättningen, om epidemin fortsätter och den ekonomiska situationen försämras, fäster uppmärksamhet vid inriktningen och omfattningen av de olika stödformerna. Utskottet anser dock att den föreslagna epidemiersättningen behövs och att det i den rådande situationen är ändamålsenligt att rikta den till de mottagare av grundläggande utkomststöd som har det sämst ställt i ekonomiskt hänseende.

Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med ändringar som gäller särskilt ersättningens skattefrihet, Ålands ställning och förslagets ikraftträdande.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

DETALJMOTIVERING

1. Lagen om temporär epidemiersättning

2§. Rätt till stöd. Utskottet föreslår att 1 mom. preciseras så att personer och familjer som har haft rätt till grundläggande utkomststöd under den tid som anges i bestämmelsen har rätt till stöd. Ändringsförslaget beror på att utbetalningen av utkomststöd i vissa fall kan skjutas upp till följande månad.

Utskottet föreslår ett nytt 2 mom. där det genom en hänvisning till landskapslagen föreskrivs om rätten till stöd för dem som bor på Åland. Bestämmelsen behövs eftersom förutsättningarna för ersättning på Åland är bundna till de villkor för grundläggande utkomststöd som anges i landskapslagen.

Lagens ikraftträdande har flyttats fram och därför föreslår utskottet ett nytt 3 mom. med en precisering av förutsättningarna för rätt till stöd i september så att rätt till stöd borde ha förelegat under augusti månad.

4§. Beviljande av stöd. Det föreslås att 1 mom. preciseras så att Folkpensionsanstalten utan särskild ansökan undersöker rätten till stöd på grundval av uppgifter om avgöranden som gäller det grundläggande utkomststödet och inte uppgifterna om utbetalning av stöd.

Utskottet föreslår vidare ett nytt 2 mom. med stöd av vilket Folkpensionsanstalten beviljar stöd till bosatta på Åland efter att från Åland ha fått de uppgifter som är nödvändiga för att stödet ska kunna beviljas. Enligt inkommen utredning är avsikten att föreskriva om utlämnande av uppgifter i landskapslagen för Åland.

5§. Stödbelopp och utbetalning av stöd. Det föreslås att 1 mom. ändras på grundval av den precisering som föreslås i 2 § 1 mom.

Utskottet föreslår att 1 och 3 mom. ändras på grund av att lagens ikraftträdande har flyttats fram.

Dessutom föreslås det att 3 mom. preciseras eftersom rätten till grundläggande utkomststöd i vissa fall klarnar först retroaktivt, till exempel på grund av en retroaktiv ansökan eller förändrade förhållanden.

7§. Bestämmelser om förfarandet samt ändringssökande. Utskottet föreslår en teknisk precisering i bestämmelsen till följd av den ändring som föreslås i 2 § 1 mom.

8§. Finansiering. Till följd av att lagens ikraftträdande har flyttats fram föreslår utskottet att 2 mom. preciseras i fråga om betalning av statens förskott för oktober.

9§. Ikraftträdande. Det föreslås att ikraftträdandebestämmelsen preciseras så att förmånstagar-
na inte orsakas rättsförluster på grund av att lagens ikraftträdande flyttas fram.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

3. Lagen om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen

92§. Skattefria sociala förmåner. Utskottet föreslår att det föreskrivs om skattefrihet för epidemiersättning genom en temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen. Skattefriheten ska tillämpas vid beskattningen för 2020 och 2021.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 i proposition RP 105/2020 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 105/2020 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner ett nytt lagförslag 3. (Utskottets nya lagförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om temporär epidemiersättning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

Denna lag innehåller bestämmelser om en temporär epidemiersättning till stöd för de personer och familjer som har det ekonomiskt sämst ställt på grund av kostnader som orsakats av restriktioner till följd av covid-19-epidemin.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

2 §

Rätt till stöd

Rätt till stöd har sådana personer och familjer som har haft rätt till grundläggande utkomststöd enligt 6 och 7 § i lagen om utkomststöd (1412/1997) från och med den 1 mars 2020 till och med den 31 juli 2020 och under månaden före den månad då stödet betalas ut.

Rätt till stöd på Åland har sådana personer och familjer som enligt 6 och 7 § i lagen om utkomststöd, som tillämpas med stöd av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd (Ålands författningssamling 1998:66), har haft rätt till grundläggande utkomststöd mellan den 1 mars 2020 och den 31 juli 2020, dessa dagar medräknade, och under månaden före den månad då stödet betalas ut. (Nytt)

För rätt till stöd för september förutsätts det dock att personerna eller familjerna på det sätt som avses i 1 eller 2 mom. har haft rätt till grundläggande utkomststöd mellan den 1 mars och den 31 juli 2020 samt under augusti 2020. (Nytt)

3 §

Styrning och ledning samt verkställighet

Social- och hälsovårdsministeriet svarar för den allmänna styrningen och ledningen av stödverksamheten enligt denna lag. Folkpensionsanstalten svarar för verkställigheten av lagen.

4 §

Beviljande av stöd

Folkpensionsanstalten undersöker rätten till stöd och beviljar utan särskild ansökan stöd på grundval av de uppgifter den har om avgörande i fråga om grundläggande utkomststöd. Stödet beviljas för viss tid för en månad åt gången.

Folkpensionsanstalten beviljar stöd till bosatta på Åland efter att från Åland ha fått de uppgifter som är nödvändiga för att stödet ska kunna beviljas. (Nytt)

5 §

Stödbelopp och utbetalning av stöd

Stödets belopp är 75 euro per månad och person. Det antal stödberättigade personer som används är antalet personer enligt beslutet om grundläggande utkomststöd för månaden före den månad rätten till stöd avser. För september används antalet personer enligt beslutet om grundläggande utkomststöd för augusti som antalet stödberättigade personer för månaden före den månad rätten till stöd avser.

Stödet betalas in på det konto som stödtagaren eller, när stödet betalas till en familj, den familjemedlem som ansökt om utkomststöd har uppgett för utbetalning av det grundläggande utkomststödet.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

Stödet för september 2020 betalas ut i samband med stödet för oktober. I oktober, november och december 2020 betalas stödet ut den 16:e dagen i varje månad. Om uppgift om rätten till stöd framkommer på så sätt att utbetalningen inte hinner verkställas på den normala betalningsdagen, betalas stödet under perioden oktober till december senast på följande månads normala betalningsdag.

6 §

Beslut om stöd

Folkpensionsanstalten ska ge ett skriftligt beslut om beviljande, avslag och återkrav av stöd. Bestämmelser om delgivning av beslut finns i 20 a § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

7 §

Bestämmelser om förfarandet samt ändringssökande

På stödet tillämpas vad som föreskrivs om överföring av en rättighet eller en förmån på någon annan i 15 kap. 15 § 2 mom. i sjukförsäkringslagen (1224/2004) samt om återkrav av en förmån i 18 § och om preskription av fordringar i 19 § i det kapitlet. På stödet tillämpas också bestämmelserna om ändringssökande, självrättelse och undanröjande av beslut i 17 kap. i sjukförsäkringslagen och bestämmelserna om kundens rätt att få uppgifter samt om erhållande och utlämnande av uppgifter i 19 kap. i den lagen. När Folkpensionsanstalten beviljar en förmån använder den de uppgifter den har i sin besittning om rätt till grundläggande utkomststöd enligt 6 och 7 § i lagen om utkomststöd. Stöd enligt denna lag får inte utmätas.

8 §

Finansiering

Förmånen betalas av statens medel. Social- och hälsovårdsministeriet ersätter Folkpensionsanstalten för kostnaderna för de förmåner som betalas med stöd av denna lag.

Staten betalar förskotten den första vardagen i varje månad enligt de förmånskostnader som Folkpensionsanstalten uppskattat, dock så att statens förskott för oktober betalas före förmånens betalningsdag. Skillnaden mellan de faktiska förmånskostnaderna och de betalda förskotten beaktas i samband med betalningen av statens förskott för den tredje månaden efter betalningsmånaden.

9 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2020. Den tillämpas redan före ikraftträdandet och efter utgången av dess giltighetstid på sådant stöd som beviljas i september, oktober, november och december 2020.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

~~Stöd enligt denna lag beviljas första gången för september 2020. Denna lag tillämpas också efter utgången av lagens giltighetstid på de stöd som beviljas under lagens giltighetstid.~~

2.

Lag

om temporär ändring av 11 § i lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras temporärt i lagen om utkomststöd (1412/1997) 11 § 2 mom. 8 punkten, sådan den lyder i lag 1172/2018, och
fogas temporärt till 11 § 2 mom., sådant det lyder i lagarna 49/2005, 1218/2005, 583/2007, 1107/2016 och 1172/2018, en ny 9-punkt som följer:

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

8) det läromaterialstillägg som betalas till studiepenningen enligt 11 § 7 mom. i lagen om studiestöd (65/1994),

9) sådant stöd som avses i lagen om temporär epidemiersättning (/).

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2020.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

Utskottets nya lagförslag

3.

Lag

om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
fögas temporärt till 92 § i inkomstskattelagen (1535/1992), sådan paragrafen lyder delvis
ändrad i lagarna 1360/2002, 1273/2004, 528/2005, 770/2005, 1128/2005, 946/2008, 929/2012,
1246/2013 och 1510/2016, en ny 20 punkt som följer:

92 §

Skattefria sociala förmåner

Skattepliktig inkomst är inte

20) stöd enligt lagen om temporär epidemiersättning (/),

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2021. Den till-
lämpas vid beskattningen för 2020 och 2021.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

Helsingfors 16.9.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Kim Berg sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Arja Juvonen saf
medlem Noora Koponen gröna
medlem Aki Lindén sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Minna Reijonen saf
medlem Hanna Sarkkinen vänst
medlem Heidi Viljanen sd
medlem Sofia Virta gröna
ersättare Terhi Koulumies saml.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

Betänkande ShUB 19/2020 rd

Reservation

RESERVATION

Motivering

Sannfinländarna anser det motiverat att samhället stöder personer som blivit arbetslösa eller permitterade och vars utkomst har försvagats på grund av coronaepidemin samt sådana barnfamiljer för vilka epidemin har orsakat merkostnader till exempel av att barnens matutgifter har ökat i och med övergången till distansundervisning.

Den nu aktuella propositionen har beretts i mycket brådskande takt, och under beredningen har det inte begärts utlåtanden om den eller gjorts en ändamålsenlig konsekvensbedömning. Under sakkunnigutfrågningen har bland andra Institutet för hälsa och välfärd lyft fram att den föreslagna epidemiersättningen inte på ett effektivt och heltäckande sätt riktar sig till de hushåll som drabbats ekonomiskt i form av en betydande försämring av de disponibla inkomsterna eller som orsakats betydande merkostnader på grund av epidemin. Dessutom har Institutet för hälsa och välfärd påpekat att propositionsmotiven innehåller vilseläda uppgifter om behovet av stöd, eftersom man genom kompletterande och förebyggande utkomststöd kan svara på de situationer som används som motivering till epidemiersättningen.

Dessutom kommer endast de som får grundläggande utkomststöd att omfattas av det stöd som avses i propositionen, vilket i betydlig grad begränsar antalet mottagare. Vid sakkunnighörandena lyfte Centralförbundet för Barnskydd fram att många barnfamiljer med låga inkomster står utanför målgruppen för propositionen. Till dem som faller utom stödets räckhåll hör familjer där föräldrarna studerar eller där den huvudsakliga inkomstkällan är exempelvis föräldradagpenning eller hemvårdsstöd och familjer som fått utkomststöd under våren, men som dock inte är berättigade till ersättning enligt propositionen.

Restriktionerna har kunnat orsaka betalnings- och försörjningssvårigheter också för andra grupper än dem som får utkomststöd. Vid sakkunnigutfrågningen lyfte Garantistiftelsen som exempel fram personer som omfattas av skuldsanering för privatpersoner och som under skuldsaneringen i regel inte är berättigade till utkomststöd. Deras inkomster har dock kunnat minska och fördröjas på grund av permitteringar och utbetalningar av arbetslöshetsersättningar, varför det kan ha blivit svårt eller omöjligt för dem att följa betalningsprogrammet.

Sannfinländarna påpekar att enligt Institutet för hälsa och välfärd ökade antalet mottagare av arbetsmarknadsstöd med över 30 procent i mars—juli, medan antalet mottagare av utkomststöd ökade med endast 5 procent. Dessutom var så gott som 94 procent av mottagarna av utkomststöd så kallade gamla mottagare som fick utkomststöd redan innan coronakrisen började. Stödet riktar sig alltså inte huvudsakligen till hushåll där någon förlorat sitt jobb eller sina inkomster från företagsverksamhet och således har drabbats värst ekonomiskt, utan stödet riktas till hushåll som fått utkomststöd oberoende av coronaepidemin.

Vid sakkunnigutfrågningen framförde Östra Finlands universitet att endast cirka 20 procent av mottagarna av grundläggande utkomststöd är barnfamiljer, medan hela 75 procent av mottagarna är hushåll som består av en enda person. Det föreslagna tilläggsstödet riktar sig alltså inte huvud-

Betänkande ShUB 19/2020 rd **Reservation**

sakligen till barnfamiljer vars matutgifter har stigit till följd av hemundervisningen, utan till hushåll med en person. Stödet har således inte någon betydande inverkan på förebyggandet av fattigdom i barnfamiljer, utan en betydande del av stödet hamnar hos personer vars utgifter inte har ökat till följd av coronaepidemin.

Sannfinländarna anser att i stället för att tilläggsstödet riktas till hushåll som fick grundläggande utkomststöd redan innan coronaepidemin började, bör stödet riktas till hushåll vars utkomst har försvagats eller vars kostnader har ökat uttryckligen till följd av epidemin. Detta kan uppnås genom att stödet delas ut antingen till kommunerna i form av öronmärkta pengar som används för kompletterande utkomststöd uttryckligen för att ersätta kostnader som föranletts av coronaepidemin, eller alternativt genom att stödbeloppet allokteras som en epidemiersättning som betalas till mottagare av arbetsmarknadsstöd inklusive barnförhöjning.

Sannfinländarna föreslår därför att lagförslagen i propositionen förkastas och att regeringen snabbt bereder en ny proposition där det belopp som reserverats för coronatillägget anvisas det kompletterande utkomststödet, som betalas ut av kommunerna, så att stödet riktas till dem som är i störst behov av extra stöd. Sannfinländarna påpekar också att man som grupper som behöver särskilt stöd bör beakta inte bara de barn som fått distansundervisning utan också personer som hör till riskgrupper både i fråga om ålder och hälsotillstånd och som har varit tvungna att anlita hemkörning av mat och läkemedel och vars levnadskostnader därför har stigit betydligt till följd av coronaepidemin.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslag 1—3 och

att riksdagen godkänner ett uttalande. (Reservationens förslag till uttalande)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål vidtar åtgärder för att få till stånd temporär lagstiftning om behövliga ändringar av lagen om utkomststöd (1412/1997) så att kompletterande utkomststöd betalas för kostnader som till följd av coronaepidemin uppstått mellan den 1 mars och den 31 december 2020 och så att kommunerna får full kompensation för detta coronatillägg som betalas ut i form av kompletterande utkomststöd.

Helsingfors 16.9.2020

Arja Juvonen saf
Minna Reijonen saf
Kaisa Juuso saf
Mia Laiho saml
Terhi Koulumies saml